כיתה י"ב · חינוך מיוחד (חנ"מ) ותלמידות מתקשות · תושב"ע · מועדים · 45 דקות · מצגת: 13 שקפים

שופר בשבת?

מערך שיעור: משנה ראש השנה, פרק ד משנה א

מבוסס על המצגת "שופר בשבת?" (13 שקפים). המערך עוקב אחרי המצגת שקף אחרי שקף.

מטרות השיעור

1. התלמידות יקראו את המשנה בשלושה חלקים, ויגידו במילים שלהן מה הדין בכל חלק.
2. התלמידות יסבירו את טעם הגזירה לפי הגמרא: החשש שיעבירו את השופר ארבע אמות ברשות הרבים.
3. התלמידות יציגו בטבלה את המחלוקת בין רבי אלעזר לחכמים.
4. התלמידות יענו על שאלת בגרות אחת, עם ציטוט מן המשנה, בעזרת פתיחי משפטים.

השאלה הגדולה

מה גובר: מצוות שופר או שמירת השבת? ומה עשו חכמים כשבית המקדש נחרב?

חומרים ועזרים

- המצגת "שופר בשבת?" (13 שקפים), מוקרנת.
- דף עבודה וכרטיס יציאה (בסוף המערך), מודפסים בגופן גדול. עותק לכל תלמידה.
- עותק מודפס של המשנה (שקף "המשנה") לכל תלמידה.
- מדגשים בשלושה צבעים, לפי צבעי החלקים במצגת.
- שישה כרטיסי מילים מן המילון (שקף "מילון מילים קשות"), מוגדלים, להדבקה על הלוח.
- שני כרטיסים לכל תלמידה: ✓ (תוקעים) ו־✗ (לא תוקעים).

מהלך השיעור בקצרה

זמן	מצטבר	שלב	שקפים	מה עושים
4 דק'	עד דקה 4	**פתיחה**	1 ו־2	ניחוש: מה גובר, המצווה או השבת?
5 דק'	עד דקה 9	**מילון מילים קשות**	3	שש מילים, כרטיסים על הלוח
7 דק'	עד דקה 16	**קריאת המשנה בחלקים**	4 ו־5	הקראה, צביעה בשלושה צבעים, חלק א
5 דק'	עד דקה 21	**למה?**	6	טעם הגזירה בארבעה צעדים
5 דק'	עד דקה 26	**פעילות תרשים**	7	תרשים זרימה וארבעה מקרים
6 דק'	עד דקה 32	**התקנה והמחלוקת**	8 ו־9	רבן יוחנן בן זכאי, טבלת המחלוקת
4 דק'	עד דקה 36	**רפלקציה**	10	שאלה למחשבה בזוגות
3 דק'	עד דקה 39	**הלכה למעשה וסיכום**	11 ו־12	מה עושים היום, ו"מה חייבות לזכור"
4 דק'	עד דקה 43	**תרגול בגרות**	13	שאלה 1 עם פתיחי משפטים
2 דק'	עד דקה 45	**סיום**	—	כרטיס יציאה

סה"כ 45 דקות. מספרי השקפים לפי המצגת הנוכחית. אם במצגת מעודכנת שקף צפוף פוצל לשניים, השתמשו בכותרות השקפים שבפירוט.

התאמות לחנ"מ, לאורך כל השיעור

- **חלקים קצרים:** כל שלב נמשך עד 7 דקות ונגמר בשאלת בדיקה קצרה. אם הכיתה עייפה, עדיף לקצר שלב מאשר לדלג על בדיקת ההבנה.
- **תמיכה חזותית:** לכל חלק במשנה צבע קבוע, כמו במצגת. כרטיסי המילון נשארים על הלוח כל השיעור. התרשים והטבלה מוקרנים, ויש להם עותק בדף העבודה.
- **הקראה:** כל קטע נקרא קודם בקול על ידי המורה, ורק אחר כך התלמידות קוראות. תלמידה שלא רוצה לקרוא בקול יכולה לקרוא יחד עם חברה או לעקוב באצבע.
- **פחות כתיבה:** בדף העבודה יש הקפה, התאמה, סידור והשלמה ממחסן מילים. מותר לענות בעל פה, והמורה או חברה רושמות את התשובה.
- **זמן נוסף:** תרגיל שלא הסתיים, ושאלת הבגרות השנייה, אפשר להשלים בבית או בתחילת השיעור הבא. אין צורך לסיים הכול היום.
- **שאלות מדורגות:** בכל שלב שלוש שאלות: איתור (מה כתוב?), הבנה (מה זה אומר?), הסבר (למה?). מתחילים תמיד מהאיתור.
- **עבודה בזוגות:** לפי שיקול המורה, תלמידה שזקוקה לתמיכה יושבת ליד חברה שיכולה לעזור.
- **רמה נוספת:** לתלמידות שמסיימות מהר יש בכל שלב משימת אתגר קצרה (מסומנת "אתגר").

מהלך השיעור בפירוט

שלב 1: פתיחה

4 דקות · שקף הפתיחה ושקף "בואי נחשוב רגע" (שקפים 1 ו־2)

- שקף הפתיחה: להציג את הנושא במשפט אחד: "היום נלמד מה עושים כשראש השנה חל בשבת."
- שקף "בואי נחשוב רגע": להקריא את שני הצדדים. מצד אחד מצווה מן התורה: "יוֹם תְּרוּעָה יִהְיֶה לָכֶם". מצד שני, בשבת אסור להעביר חפץ ארבע אמות ברשות הרבים.
- כל תלמידה מרימה אצבע אחת (המצווה גוברת) או שתיים (השבת גוברת). לרשום על הלוח כמה בחרו בכל צד, ולחזור לזה בסוף השיעור.

שאלות מדורגות:

- **איתור:** מה המצווה בראש השנה?
- **הבנה:** מה אסור לעשות בשבת לפי השקף?
- **הסבר:** למה יש כאן בעיה?

רעיון מוחשי: לוח "מצווה / שבת": כל תלמידה מדביקה פתק צבעוני בצד שהיא בוחרת. בסוף השיעור חוזרים ללוח.
בדיקת הבנה: כל תלמידה מראה ניחוש באצבעות. כך כולן משתתפות בלי לכתוב.
התאמה לחנ"מ: מספיקה תשובה של מילה אחת. אין כתיבה בשלב הזה.

שלב 2: מילון מילים קשות

5 דקות · שקף "מילון מילים קשות" (שקף 3)

- להקריא כל מילה ואת ההסבר שלה. התלמידות חוזרות על המילה יחד.
- להדביק את ששת כרטיסי המילים על הלוח. הם נשארים שם עד סוף השיעור.
- משחק קצר: המורה אומר/ת הסבר, והתלמידות מצביעות על המילה המתאימה בלוח.

שאלות מדורגות:

- **איתור:** איזו מילה פירושה "מאז שנחרב"?
- **הבנה:** מה זה "במדינה" במשנה? (לא מדינה של היום)
- **הסבר:** למה כדאי להכיר את המילים לפני שקוראים?

רעיון מוחשי: כרטיסי מילים גדולים עם ציור קטן לכל מילה (בית מקדש, עיר, בית הרוס, קבוצת חכמים). התלמידות מצמידות כרטיס לציור.

בדיקת הבנה: שתי שאלות מהירות לכל הכיתה: "מה זה מְשֻׁחְרַב?" ו"מה זה בית דין?"

התאמה לחנ"מ: לתלמידות שזקוקות לכך, להתמקד בשלוש מילים בלבד: במקדש/במדינה, משחרב, בית דין.

שלב 3: קריאת המשנה בחלקים

7 דקות · שקף "המשנה" ושקף "חלק א: במקדש כן, במדינה לא" (שקפים 4 ו־5)

- שקף "המשנה": להקריא את כל המשנה לאט, פעם אחת. אחר כך לקרוא שוב, חלק אחרי חלק.
- אחרי כל חלק, התלמידות צובעות אותו בעותק המודפס בצבע של החלק במצגת: חלק א (בזמן המקדש), חלק ב (אחרי החורבן), חלק ג (המחלוקת).
- בשקף "המשנה" יש הערה על הניקוד של המילה "משחרב". אין צורך להתעכב עליה עם התלמידות.
- שקף "חלק א: במקדש כן, במדינה לא": חלק א. "בַּמִּקְדָּשׁ הָיוּ תוֹקְעִים, אֲבָל לֹא בַּמְּדִינָה". להצביע על הסימנים ✓ ו־✗ בשקף.

שאלות מדורגות:

- **איתור:** איפה תוקעים בשבת בזמן המקדש?
- **הבנה:** מה זה "במדינה"?
- **הסבר:** למה לדעתך יש הבדל בין המקדש לשאר המקומות?

רעיון מוחשי: צביעת המשנה המודפסת בשלושה צבעים, ושני שלטים גדולים בלוח: "במקדש ✓" ו"במדינה ✗".

בדיקת הבנה: המורה שואל/ת: "במקדש, תוקעים?" ו"במדינה, תוקעים?" התלמידות מרימות כרטיס ✓ או ✗.

התאמה לחנ"מ: התלמידות קוראות בקול רק את חלק א. את חלקים ב ו-ג המורה קורא/ת. אתגר: לסמן במשנה את המילה שמראה שיש מחלוקת ("אמר").

שלב 4: למה? טעם הגזירה

5 דקות · שקף "למה לא תוקעים בשבת?" (שקף 6)

- להקריא את דברי הגמרא בשקף. אין צורך שהתלמידות יקראו את הארמית בעצמן. העיקר הם ארבעת הכרטיסים הממוספרים.
- להמחיש: תלמידה מחזיקה "שופר" (ספר או מחברת) והולכת ארבעה צעדים בכיתה. "ככה מעבירים חפץ ארבע אמות ברשות הרבים."
- לסכם יחד: מן התורה מותר. חכמים גזרו, כי חששו שמי שלא יודע לתקוע ילך לבקי ללמוד, ובדרך יעביר את השופר ברשות הרבים.

שאלות מדורגות:

- **איתור:** לפי רבא, מן התורה מותר או אסור לתקוע בשבת?
- **הבנה:** מי ייקח את השופר וילך לבקי? למה?
- **הסבר:** למה חכמים גזרו שלא לתקוע?

רעיון מוחשי: הצגה קצרה: תלמידה "לא יודעת לתקוע" לוקחת "שופר" והולכת ארבעה צעדים לחברה ה"בקיאה". הכיתה עוצרת אותה: "גזירה!"

בדיקת הבנה: התלמידות מסדרות בעל פה את ארבעת הצעדים לפי הסדר (תרגיל 3 בדף העבודה).

התאמה לחנ"מ: אפשר להדפיס את ארבעת הצעדים על כרטיסים נפרדים, והתלמידות מסדרות אותם על השולחן.

שלב 5: פעילות תרשים: תוקעים או לא?

5 דקות · שקף "תרשים זרימה: תוקעים או לא?" (שקף 7)

- לעבור יחד על תרשים הזרימה מלמעלה למטה, ולהראות את החצים "כן" ו"לא".
- להקריא ארבעה מקרים. אחרי כל מקרה התלמידות מרימות ✓ או ✗, ותלמידה אחת מסבירה לפי התרשים.

- מקרה 1: ראש השנה חל בשבת, בזמן שבית המקדש קיים, ואנחנו בבית המקדש. (✓ תוקעים)
- מקרה 2: אחרי החורבן, ביבנה, ויש שם בית דין. (✓ תוקעים)
- מקרה 3: אחרי החורבן, במקום שאין בו בית דין. (✗ לא תוקעים)
- מקרה 4 (אתגר): אחרי החורבן, בעיר אחרת שיש בה בית דין. (לפי חכמים ✓, לפי רבי אלעזר ✗)

שאלות מדורגות:

- **איתור:** מה השאלה הראשונה בתרשים?
- **הבנה:** לאן הולכים אם התשובה היא "לא"?
- **הסבר:** למה במקרה 4 יש שתי תשובות?

רעיון מוחשי: כרטיסי ✓ ו־✗ ביד, ותרשים מודפס גדול על הלוח שעליו מזיזים מגנט או פתק לפי כל מקרה.
בדיקת הבנה: כל תלמידה עונה לפחות על מקרה אחד עם הכרטיס שלה.
התאמה לחנ"מ: אפשר להסתפק במקרים 1 עד 3. מקרה 4 לתלמידות שמוכנות לאתגר.

שלב 6: התקנה והמחלוקת

6 דקות · שקף "חלק ב: אחרי החורבן" ושקף "חלק ג: המחלוקת" (שקפים 8 ו־9)

- שקף "חלק ב: אחרי החורבן": לעבור על ארבעת הכרטיסים. מה התקין רבן יוחנן בן זכאי: "שֶׁיִּהוּ תּוֹקְעִין בְּכָל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ בֵּית דִּין". ולמה דווקא בית דין, לפי הרמב"ם: "שֶׁבֵּית דִּין מַזְהִירִין אֶת הָעָם וּמוֹדִיעִין אוֹתָן".
- שקף "חלק ג: המחלוקת": להסביר את הביטוי "אֶחָד... וְאֶחָד..." = גם... וגם...
- לקרוא את הטבלה שורה אחרי שורה. התלמידות משלימות את שתי המשבצות בתרגיל 4 בדף העבודה.
- ההלכה, כמו בשקף: הרמב"ם פוסק שלא רק ביבנה.

שאלות מדורגות:

- **איתור:** מה התקין רבן יוחנן בן זכאי?
- **הבנה:** לפי רבי אלעזר, איפה תוקעים בשבת אחרי החורבן?
- **הסבר:** במה רבי אלעזר וחכמים לא מסכימים?

רעיון מוחשי: מפה פשוטה על הלוח: עיגול "יבנה" ועוד כמה ערים. מסמנים איפה תוקעים לפי רבי אלעזר (רק יבנה) ולפי חכמים (כל עיר שיש בה בית דין).
בדיקת הבנה: שאלה מהירה: "יבנה: כן או לא לפי רבי אלעזר? ועיר אחרת שיש בה בית דין?"
התאמה לחנ"מ: מחסן המילים בתרגיל 4 עוזר להשלים את הטבלה בלי לכתוב משפט שלם.

שלב 7: רפלקציה

4 דקות · שקף "שאלה למחשבה" (שקף 10)

- להקריא את השאלה ואת הרמז שבשקף.
- שתי דקות שיחה בזוגות, ואז שתיים או שלוש תלמידות משתפות.
- פתיחי משפטים על הלוח: "לדעתי זה היה חשוב כי..." / "התקנה הזאת עזרה לעם..."

שאלות מדורגות:

- **איתור:** מה קרה לבית המקדש?
- **הבנה:** מה הרגיש העם אחרי החורבן?
- **הסבר:** איך תקנה כזאת עוזרת להמשיך הלאה?

רעיון מוחשי: אפשר לענות בציור: מה הרגיש העם, ומה נתן לו כוח להמשיך.
בדיקת הבנה: אין תשובה נכונה אחת. מספיק שכל תלמידה אומרת משפט אחד לחברה שלה.
התאמה לחנ"מ: מותר לענות בציור, במילה אחת או בעל פה, במקום כתיבה במחברת.

שלב 8: הלכה למעשה וסיכום

3 דקות · שקף "הלכה למעשה: ומה היום?" ושקף "מה חייבות לזכור לבגרות" (שקפים 11 ו־12)

- שקף "הלכה למעשה: ומה היום?": מה פוסקים היום, כמו בשקף: "יוֹם טוֹב שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת אֵין תּוֹקְעִין בְּשׁוֹפָר" (שולחן ערוך). לחזור לניחוש מתחילת השיעור.
- שקף "מה חייבות לזכור לבגרות": להקריא את שש השורות של "מה חייבות לזכור לבגרות". כל תלמידה מסמנת לעצמה ✓ על שורה שהיא יודעת להסביר.

שאלות מדורגות:

- **איתור:** היום תוקעים בשופר בשבת?
- **הבנה:** למה לפי הרמב"ם?
- **הסבר:** איזו שורה ברשימה הכי קשה לך? למה?

רעיון מוחשי: חוזרים ללוח הפתקים מהפתיחה ומזיזים יחד את הפתקים לתשובה של היום.
בדיקת הבנה: שאלה לכל הכיתה: "מי צדקה בניחוש מתחילת השיעור?"
התאמה לחנ"מ: מספיק לסמן ✓, בלי לכתוב.

שלב 9: תרגול בגרות

4 דקות · שקף "שאלות בסגנון בגרות" (שקף 13)

- בכיתה עונים רק על שאלה 1. שאלה 2 נשארת לבית או לשיעור הבא, עם זמן נוסף.
- פתיחי משפטים על הלוח: "במשנה כתוב: ..." / "חכמים גזרו שלא לתקוע כי חששו ש..."
- סעיף א: מותר לסמן את הציטוט בעותק המודפס של המשנה, במקום להעתיק אותו.

שאלות מדורגות:

- **איתור:** איפה במשנה כתוב הדין בזמן המקדש?
- **הבנה:** מה החשש של חכמים?
- **הסבר:** נסחי את התשובה במשפט אחד או שניים.

רעיון מוחשי: פתיחי משפטים מודפסים על רצועות נייר, שהתלמידה מניחה מעל השורה במחברת.
בדיקת הבנה: לעבור בין השולחנות ולוודא שכל תלמידה כתבה או אמרה לפחות את סעיף א.
התאמה לחנ"מ: אפשר לענות בעל פה, והמורה או חברה רושמות. תלמידה חזקה יכולה להתחיל את שאלה 2 (הטבלה).

שלב 10: סיום וכרטיס יציאה

2 דקות · בלי שקף

- כל תלמידה ממלאת את כרטיס היציאה (שלוש שאלות קצרות בדף העבודה).
- לאסוף את הכרטיסים. לפיהם מחליטים מה לחזור עליו בתחילת השיעור הבא.

רעיון מוחשי: כרטיס היציאה מודפס בגופן גדול, ונגזר מן הדף.
בדיקת הבנה: כרטיס היציאה הוא בדיקת ההבנה של כל השיעור.
התאמה לחנ"מ: שאלה 3 בכרטיס אפשר לענות בעל פה.

דף עבודה: שופר בשבת?

משנה ראש השנה ד, א · נוצר בבינה מלאכותית

שם: _____ כיתה: _____ תאריך: _____

תרגיל 1: התאימי בין המילה להסבר. מתחי קו.

א. מְשֻׁחָרַב	1. קבוצת חכמים שדנים ופוסקים הלכה
ב. בַּמְּדִינָה	2. מאז שנחרב
ג. הִתְקִין	3. קבע תקנה: כלל חדש שחכמים קבעו
ד. בֵּית דִּין	4. בכל מקום אחר, לא במקדש

תרגיל 2: הקיפי את התשובה הנכונה. בזמן המקדש, ראש השנה חל בשבת:

במקדש: תוקעים / לא תוקעים

במדינה: תוקעים / לא תוקעים

תרגיל 3: סדרי את טעם הגזירה. כתבי 1, 2, 3, 4 בריבוע.

	בדרך הוא יעביר את השופר ארבע אמות ברשות הרבים.
	מן התורה מותר לתקוע בשבת.
	מי שלא יודע ייקח את השופר וילך לבקי ללמוד.
	כולם חייבים בשופר, אבל לא כולם יודעים לתקוע.

תרגיל 4: השלימי את הטבלה בעזרת מחסן המילים.

מחסן מילים: רק ביבנה · ביבנה, וגם בכל מקום שיש בו בית דין

מי אומר?	איפה תוקעים בשבת אחרי החורבן?
רבי אלעזר	_____
חכמים	_____

✂ כרטיס יציאה

1. היום, כשראש השנה חל בשבת: תוקעים בשופר / לא תוקעים בשופר
2. השלימי: חכמים גזרו שלא לתקוע בשבת, כי חששו ש_____.

מחסן מילים: יעבירו את השופר ארבע אמות ברשות הרבים · ישכחו את תפילת החג

3. מה התקין רבן יוחנן בן זכאי אחרי החורבן? (משפט אחד, אפשר בעל פה)

איך הבנתי היום? הבנתי היטב / הבנתי חלק / צריכה עוד הסבר

מחוון למורה

- תרגיל 1: משחרב = מאז שנחרב. במדינה = בכל מקום אחר, לא במקדש. התקין = קבע תקנה. בית דין = קבוצת חכמים שדנים ופוסקים הלכה.
- תרגיל 2: במקדש תוקעים. במדינה לא תוקעים.
- תרגיל 3: הסדר הנכון: מן התורה מותר (1). כולם חייבים, אבל לא כולם יודעים (2). ילך לבקי ללמוד (3). יעביר ארבע אמות ברשות הרבים (4). בריבועים, מלמעלה למטה: 4, 1, 3, 2.
- תרגיל 4: רבי אלעזר: רק ביבנה. חכמים: ביבנה, וגם בכל מקום שיש בו בית דין.
- כרטיס יציאה: 1. לא תוקעים (שולחן ערוך, שקף "הלכה למעשה: ומה היום?"). 2. יעבירו את השופר ארבע אמות ברשות הרבים. 3. שיתקעו בכל מקום שיש בו בית דין (לפי רבי אלעזר: רק ביבנה).
- שאלת בגרות 1 (שקף "שאלות בסגנון בגרות"): א. "בַּמִּקְדָּשׁ הָיוּ תוֹקְעִים, אֲבָל לֹא בַּמְּדִינָה". ב. גזירה של חכמים: לא כולם יודעים לתקוע, ומי שלא יודע ילך לבקי ללמוד ויעביר את השופר ארבע אמות ברשות הרבים (רבה, ראש השנה כט ע"ב).

הערות ובדיקות

- הציטוטים במערך הועתקו מן המצגת כפי שהם. הם נבדקו מול ספריא כשהמצגת נבנתה. המערך לא מוסיף מקורות או פסקי הלכה שאינם במצגת.
- לא נבדק: חלוקת הזמנים לא נוסתה בכיתה אמיתית.
- לא נבדק: ההתאמות לא נבדקו על ידי מורה לחינוך מיוחד, ולא מול דרישות בגרות מותאמת.
- נוצר בבינה מלאכותית. מומלץ שמורה יעבור על המערך לפני השימוש.